

Yttrande över Äldre har aldrig varit yngre – allt fler kan och vill arbeta längre (SOU 2020:69)

Folkbildningsrådet har fått möjlighet att lämna synpunkter på rubricerat betänkande från Delegationen för senior arbetskraft.

Folkbildningsrådets yttrande avgränsas till resonemang och förslag som har betydelse för folkbildningen.

Sammanfattning

Folkbildningsrådet instämmer i delegationens allmänna överväganden i stort och särskilt i bedömningen att det livslånga lärandet har stor betydelse för ett långt arbetsliv. Kraven i arbetslivet har förändrats och livslångt lärande blir allt viktigare.

Folkbildningsrådet vill lyfta fram den stora betydelse som folkhögskolor och studieförbund har för det livslånga lärandet, oavsett deltagarens ålder.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

4.4.1 Fler seniorer studerar

Utredningen konstaterar att allt fler seniorer studerar.

Under 2020 deltog nästan 21 800 personer i folkhögskolornas allmänna kurser, och 35 800 personer i de särskilda kurserna.

Ungefär 10 procent av deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs var 45 år eller äldre (ca 2 000 personer). En stor majoritet av dessa – 84 procent i åldersspannet 45–64 år – var utrikes födda, och 70 procent var kvinnor.

I särskilt kurs var 31 procent (drygt 11 000 personer) 45 år eller äldre. Nästan en fjärdedel var utrikes födda, vilket är en något större andel än i övriga åldersgrupper, och andelen kvinnor var 76 procent.

Folkhögskolan är en egen utbildningsform i utbildningssystemet och kännetecknas av att deltagarna har stora möjligheter till inflytande över hur den utbildning de deltar i ska utformas. Folkhögskolan ger kunskaper för förändring, både på individnivå och på samhällsnivå.

Folkbildningsrådet konstaterar att folkhögskolan fyller en viktig roll för äldre men vill även lyfta fram den stora betydelse som studiecirkel har för deltagare i alla åldrar. Studiecirkel är en omfattande verksamhet i Sverige – både historiskt och nu. Under 2020 deltog drygt 420 200 unika individer i en studiecirkel hos något av de tio studieförbunden, året innan var siffran nästan 600 000.

Rapporten *Cirkelns betydelser* som vi publicerade våren 2020 visar på en mångfacetterad verksamhet med många olika betydelser. Det handlar om var och ens personliga intressen och behov av att växa som människa, om att bygga nätverk och tillit, få nya vänner, och om att lära både för arbete och föreningsliv.

Bland cirkeldeltagarna dominerar de medelålders och äldre deltagarna. År 2020 var 38 procent av deltagarna över 64 år, och 25 procent 45–64 år. Jämfört med övriga åldersgrupper är andelen kvinnor större bland de äldre, och i den allra äldsta åldersgruppen är det förhållandevis många deltagare som har grundskola/motsvarande som högsta utbildning.

4.4.3 Livslångt lärande har stor betydelse

Utredningen konstaterar att möjligheterna till kontinuerlig kompetensutveckling och lärande genom hela arbetslivet är viktiga delar för att fler seniorer ska kunna arbeta längre. Det är viktigt att som vuxen kunna fylla på med ny kunskap för att upprätthålla och utveckla den kompetens som behövs på en föränderlig arbetsmarknad och för att kunna arbeta längre. Det behöver inte alltid handla om att gå en hel utbildning utan ofta räcker det med en kortare kurs och ibland endast en del av en kurs.

Vidare resonerar utredningen om olika typer av utbildning, formell och icke-formell. Folkbildningen verkar i gränslandet mellan formell och icke-formell utbildning. Folkhögskolorna ger formella kunskaper av olika slag i

kombination med ett brett fokus på allmän bildning. Både folkhögskolor och studieförbund har betydelse för det livslånga lärandet. Detta synliggörs bland annat i rapporten *Kompetensförsörjning och livslångt lärande – möjligheter och hinder* som är framtagen i samverkan med ett antal myndigheter som har kommit överens om att stärka samverkan inom kompetensförsörjningsområdet. Ett av de områden som myndighetsledningarna, anser vara viktigt att belysa är olika systems funktionalitet utifrån individers möjligheter till livslångt lärande och samtidigt beakta arbetslivets behov av att ha tillgång till kompetens när de behöver den.

Folkbildningen erbjuder livslångt lärande, med möjligheter till studier och bildning från ungdomsåren och genom resten av livet. Folkhögskolor och studieförbund bidrar till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildning- och utbildningsnivån i samhället. Folkhögskolans allmänna och särskilda kurser, och den studiemotiverande folkhögskolekursen, stärker deltagarnas förutsättningar till fortsatta studier och på arbetsmarknaden. Detta visas i flera studier från bland annat Statistiska centralbyrån.¹ Även cirkeldeltagande kan stärka deltagarnas förutsättningar på arbetsmarknaden.²

6.3.1 Kontinuerlig kompetensutveckling genom hela arbetslivet är ett gemensamt ansvar för staten och arbetsmarknadens parter

Folkbildningsrådet delar delegationens bedömning att validering är ett viktigt verktyg för kompetensutveckling. I vårt yttrande över *Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69)* lyfter vi fram vikten av att lärande av olika slag, som erhållits formellt, icke-formellt och informellt, erkänns, valideras och tillgodoräknas inom högskola och yrkeshögskola.

¹ Statistiska Centralbyrån (2017). *Etablering på arbetsmarknaden och övergång till högskolestudier efter lång särskild kurs på folkhögskolan*. Temarapport 2017:11 utbildning, Statistiska centralbyrån (2019). *Vuxenutbildningens betydelse i det svenska utbildningssystemet. Kompensatoriska effekter av studier inom Komvux och inom folkhögskolans allmänna kurser och SMF*, samt Statistiska centralbyrån (2020). *Uppföljning av allmän kurs på folkhögskolan. Studiesituationen på allmän kurs och vad deltagarna gör efteråt*.

² Folkbildningsrådet (2019). *Cirkeldeltagares vägar till arbetsmarknaden. Studiecirkelnas geografiska spridning och betydelse för integrationen på arbetsmarknaden*.

6.3.3 Utbudet av kurser behöver i större utsträckning anpassas till efterfrågan

Delegationen gör bedömningen att utbudet av kurser behöver anpassas bättre till arbetsmarknadens och arbetstagarnas behov. Vidare att det bör bli lättare att gå en kortare yrkesinriktad utbildning på deltid eller kvällstid.

Totalt i landet erbjöd folkhögskolorna under 2020 cirka 16 000 helårsplatser i allmän kurs och cirka 17 000 helårsplatser i särskild kurs.

Folkhögskolekurser finns i samtliga regioner. Inom den behörighetsgivande allmänna kursen dominerade allmän, bred inriktning med möjligheter till vissa ämnesfördjupningar. De särskilda kurserna innefattade en mängd ämnesområden, varav estetiska utbildningar utgjorde ca en tredjedel av kurserna, och yrkesinriktade kurser cirka en femtedel. Folkhögskolans riktade uppdrag från staten innefattade bland annat studiemotiverande folkhögskolekurs (drygt 70 000 deltagarveckor), etableringskurs (drygt 55 000 deltagarveckor) och svenska från dag ett för asylsökande (drygt 22 000 deltagarveckor).

Studieförbunden erbjöd under 2020 verksamhet i landets samtliga kommuner, totalt drygt 150 000 cirklar, nästan 55 000 arrangemang inom annan folkbildningsverksamhet och 146 000 kulturprogram. Flest arrangemang erbjöds inom kultur- och mediaområdet, men även relativt många inom humaniora och samhälls- och beteendevetenskap. Dessutom arbetade studieförbunden med riktade uppdrag, bland annat till asylsökande (nästan 4 000 arrangemang), uppsökande och motiverande insatser riktade till utrikes födda kvinnor (drygt 2 000 arrangemang) och arbetsmarknadsnära insatser på distans (drygt 500 arrangemang).

För Folkbildningsrådet

Maria Graner
Generalsekreterare